

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/6 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Норов Шухрат Сувонович</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ ПРИ УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ	8-13
<i>Jo'raqulov Boburmirzo, Masidikov Elyor</i> TUNKAT YODGORLIGIDAN TOPILGAN O'RTA ASRLAR OILAVIY HAMMOMI	14-19
<i>Allaberganova Ro'zigul</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA URGANCH SHAHRI QIYOFASINING O'ZGARISHI	20-23

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Dr. Abror Kucharov and Dr. Jyoti Meshram</i> INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN: A CATALYST FOR INDIAN INVESTMENT	24-38
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH IMKONIYATLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRINI BAHOLASH	39-46
<i>Mamajonova Nodiraxon Alisher qizi</i> QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	47-57
<i>Xasanova Dildora O'ktam qizi</i> QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIGA IXTISOSLASHGAN XO'JALIK VA KORXONALAR FAOLIYATIDA ISHLAB CHIQARISH	58-71

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Абдусаммарова Сумора</i> ЦИФРОВАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИУМ: ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ	72-78
<i>Kubatov Shahobjon</i> UYG'UNLIK G'OYASI VA IJTIMOIIY DAVLAT HAQIDAGI TA'LIMOTLARNI SINTEZ QILISH MASALALARI	79-88
<i>Uralov Dilshodbek</i> ON HUMAN MORALITY AND PROFESSIONAL CULTURE IN THE ETHICAL VIEWS OF IBN SINO	89-93
<i>Tagaev Kamol</i> YANGI O'ZBEKISTONDA RAHBARLARNI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOIIY LOYIHALARNING STRATEGIK AHAMIYATI	94-99
<i>Xaydarova Zebiniso Nusratullayevna</i> EMPIRIZM, RATSIONALIZM VA KONSTRUKTIVIZM KABI TURLI EPISTEMOLOGIK NAZARIYALARDA INSON MAVJUDLIGI MASALALARI	100-106
<i>Mamadiyarova Malika</i> OILAVIY QADRIYATLARNING METODOLOGIK VA NAZARIY ASOSLARI	107-111
<i>Xolova Umida Umedovna</i> MA'RIFAT VA MA'NAVIYAT UYG'UNLIGINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI: TARIXIY-FALSAFIY TAHLIL	112-118

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Baxramova Dilovarxon Gazanfarovna</i> O'ZBEK VA ISPAN TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI.....	119-122
---	---------

<i>Qozoqboyeva Dilfuzaxon Ilxomjon qizi</i> GENDER STEREOTYPES OF SPEECH OF UZBEK CHILDREN	123-128
<i>Pulatjonova Muxtasar</i> POLITENESS STRATEGIES IN ENGLISH AND UZBEK: A PRAGMATIC AND CROSS-CULTURAL COMPARISON	129-132
<i>Chernova Natalya Vasiliyevna</i> RUS BOLALARNING NUTIQA GENDERGA OID BELGILARNI SHAKLLANISHNING LINGVISTIK MEXANIZMLARI	133-136
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Komilov Avazbek</i> PROKURATURA ORGANLARI TOMONIDAN PROKUROR HUQUQIY VOSITALARINI QO'LLASH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	137-146
<i>Rasulov Jurabek Abdusamiyevich</i> XALQARO HUQUQ INQIROZI: ZO'RIQISH OSTIDAGI TIZIM	147-152
<i>Nishonov Abdulloh</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISH JARAYONIDA OBYEKT LARNI JOYLASHTIRISHDA XALQARO EKOLOGIK NORMALARNING HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING MILLIY QONUNCHILIKKA INTEGRATSIYASI.....	153-159
<i>Yusupdjanova Gulnoza Ilxomovna</i> JINOYAT PROTSESSIDA SUDNING FUNKSIYASI	160-167
<i>Tursoatov Sodik Xudoyor o'g'li</i> YUKSAK XIZMAT KO'RSATISH TUSHUNCHASI VA UNING O'ZBEKISTON QONUNCHILIGIDA IFODALANISHI MASALALARI.....	168-174
<i>Mamadaliyev Boburjon Bahodirjon o'g'li</i> MAHALLIY BUDJETNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING ILMIY-NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	175-179
<i>Парахатова Шахноза Ерназаровна</i> ОБРАЗЦЫ ДЛЯ ЭКСПЕРТНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ: ПОНЯТИЕ И ПРАВОВАЯ СУЩНОСТЬ	180-193
<i>Узбекова Дильшода Тулкиновна</i> КЛАССИФИКАЦИЯ МЕР ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ	194-202
<i>Norboyev Bobur</i> LEGAL FRAMEWORKS FOR DIGITAL TECHNOLOGY APPLICATION IN LAND CADASTRE: INTERNATIONAL EXPERIENCES AND PRACTICES IN UZBEKISTAN	203-211
<i>Gafurova Shoirax Baxodirovna</i> XALQARO JINOYAT HUQUQIDA DALILLAR INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI	212-216
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Erkaboyev Oybek Muxammadjonovich</i> HARBIY XIZMATGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O'QUVCHILARNING JISMONIY SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLAR: JISMONIY TARBIYA VA CHAQIRUVGA QADAR TAYYORGARLIK ASOSIDA.....	217-221
<i>Kamalova Dilnavoz, Shomurodova Shahzoda</i> KINEMATIKADAN OLIMPIADA MASALALARI: KINEMATIK MASALALARDA YUQORI DARAJALI YECHIM YONDASHUVLARI	222-227

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI – PEDAGOGICAL SCIENCE**Received:** 5 July 2025**Accepted:** 20 July 2025**Published:** 30 July 2025*Article / Original Paper***INTEGRATED APPROACHES TO THE FORMATION OF THE PHYSICAL POTENTIAL OF STUDENTS AT THE STAGE OF PREPARATION FOR MILITARY SERVICE: ON THE BASIS OF PHYSICAL EDUCATION AND PRE-DRAFT TRAINING****Erkaboev Oybek Mukhammadjonovich**

Fergana State University

Doctor of Pedagogical Sciences (PhD)

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the role, purpose, and main tasks of pre-conscription initial training in the modern military-pedagogical education system. In particular, this subject is interpreted as an important tool in educating the younger generation in the spirit of loyalty to the Motherland, a responsible approach to military duty, respect for national values and historical memory. Also, the educational and methodological possibilities of the subject of pre-conscription training are highlighted in the comprehensive preparation of students for military service - that is, in their formation as physically, mentally, politically, and socio-morally mature individuals. The article also substantiates that this discipline has become a unified systematic discipline in the formation of such qualities as adaptation to complex conditions that may arise during military service, decision-making, courage, and resilience.

Keywords: initial training, constitution, regulatory document, military, defense, Armed Forces of the Republic of Uzbekistan, military training, military education, structure of the armed forces, security, state, democratic, republic, duty, defense.

HARBIY XIZMATGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O'QUVCHILARNING JISMONIY SALOHİYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLAR: JISMONIY TARBIYA VA CHAQIRUVGA QADAR TAYYORGARLIK ASOSIDA**Erkaboyev Oybek Muxammadjonovich**

Farg'ona davlat universiteti

p.f.b.f.d. (PhD)

G-mail: oerkaboyev@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanining zamonaviy harbiy-pedagogik ta'lim tizimidagi o'rni, maqsadi va asosiy vazifalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Xususan, mazkur fan yosh avlodni Vatanga sadoqat, harbiy burchga mas'uliyat bilan yondashish, milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim vosita sifatida talqin etiladi. Shuningdek, o'quvchilarni armiya xizmatiga har tomonlama tayyorlash — ya'ni, ularning jismoniy, ruhiy, siyosiy va ijtimoiy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs bo'lib shakllanishida chaqiruvga qadar tayyorgarlik fanining o'quv-metodik imkoniyatlari yoritiladi. Maqolada, shuningdek, bu fan harbiy xizmat davomida duch kelinishi mumkin bo'lgan murakkab sharoitlarga moslashish, qaror qabul qilish, jasorat va bardoshlilik kabi sifatlarni shakllantirishda yagona tizimli fanga aylanganligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: chaqiriqqa qadar boshlang'ich tayyorgarlik, konstitutsiya, normativ hujjat, harbiy, himoya, O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari, harbiy tayyorgarlik, harbiy ta'lim, qurolli kuchlarning tuzilish, xavfsizlik, davlat, demokratik, respublika, burch, mudofaa.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI6Y2025N29>

KIRISH

Mamlakatimizda mustahkam mudofaa tizimini shakllantirish, harbiy kadrlar salohiyatini oshirish va yosh avlodni Vatan himoyasiga tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. O'zbekiston Respublikasida harbiy ta'lim tizimining bosqichma-bosqich rivojlantirilishi, jumladan, harbiy akademiyalar, tarmoqlar bo'yicha ixtisoslashgan oliy harbiy o'quv yurtlarining faoliyati, davlat chegaralarining Qurolli Kuchlarimiz tomonidan ishonchli muhofaza qilinayotgani — bularning barchasi mamlakatimizda harbiy islohotlar izchil olib borilayotganidan dalolat beradi.

Ayni vaqtda chaqiriqqacha yoshdagi o'quvchi-yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlashda ta'lim-tarbiya tizimining barcha bosqichlarida, xususan, umumta'lim maktablari, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'lim muassasalarida o'quvchilarga "Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik" fani asosida zamonaviy harbiy-ma'naviy, jismoniy va intellektual kompetensiyalarni shakllantirish talab etiladi. Bu jarayonning samaradorligini ta'minlashda pedagogika oliy o'quv yurtlari huzurida faoliyat olib borayotgan harbiy fakultetlarning, jumladan, harbiy rahbar va fan o'qituvchilarini tayyorlashga ixtisoslashgan kafedralarning roli beqiyosdir.

Shu nuqtai nazardan, chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik tizimining metodikasini chuqur o'rganish, harbiy fanlarni o'qitish jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, interaktiv metodlarni va axborot-kommunikatsiya vositalarini keng joriy etish dolzarb masalaga aylangan. Bu borada ayniqsa "Chaqiruvga qadar harbiy ta'limni tashkil etish va uning metodikasi" fani muhim o'rin tutadi. Ushbu fan — o'qituvchilarda amaliy mashg'ulotlarni olib borish ko'nikmalarini shakllantirish, harbiy-pedagogik tayyorgarlik asoslarini chuqurlashtirish hamda zamonaviy o'quv-me'yoriy hujjatlarni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha bilim berishga qaratilgan.

Mazkur fan doirasida talabalarga quyidagi bilim va ko'nikmalar berilishi maqsadga muvofiq:

- O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi qonunlari;
- Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik bo'yicha normativ hujjatlar;
- Qurolli Kuchlar nizomlari, Mudofaa vazirligi buyruqlari va strategik yo'nalishlari;
- Harbiy xizmatga tayyorlashda pedagogik-psixologik yondashuvlar;
- O'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik, fidoyilik, matonatlilik ruhida tarbiyalash strategiyalari;
- Amaliy harbiy mashg'ulotlarni tashkil qilishda qo'llaniladigan innovatsion texnologiyalar.

Shuningdek, bu fan bo'yicha yakuniy nazorat davlat imtihoni shaklida o'tkazilib, bitiruvchilarning metodik, tashkiliy va amaliy kompetensiyalarini baholashga xizmat qiladi. Bugungi kunda chaqiruvga qadar harbiy ta'limni samarali tashkil qilish, yuksak tayyorgarlikka ega bo'lgan yosh avlodni harbiy xizmatga tayyorlash uchun o'quv-tarbiyaviy jarayonga strategik yondashuv zarur.

Shu bilan birga, mazkur jarayonda harbiy-pedagogik xodimlar nafaqat harbiy bilimlar, balki siyosiy ong, axloqiy-ruhiy barqarorlik, jismoniy bardoshlilik va liderlik fazilatlarini ham shakllantirishga alohida e'tibor qaratishlari lozim. Zero, armiyamizni zamonaviy harbiy texnologiyalar bilan ta'minlash bilan bir qatorda, ularni boshqaradigan shaxslarning ma'naviy-ruhiy jihatdan yetuk bo'lishi mamlakat mudofaa salohiyati asosini tashkil etadi.

Shunday ekan, chaqiruvga qadar tayyorgarlik fanini o'qitishda quyidagi tamoyillarga tayanish lozim:

- Fanlararo integratsiya (jismoniy tarbiya, tarix, huquq, texnika fanlari bilan uyg'unlikda);
- Talabaga yo'naltirilgan o'qitish (faol o'rgatuvchi metodlar asosida);
- Vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy modellari;
- Ko'rgazmali vositalar va texnologik platformalardan foydalanish;
- Yoshlar salohiyatini ochib beruvchi ijtimoiy hamkorlik shakllarini joriy qilish (Maktab – Harbiy qism – Mahalla).

Aynan shu yondashuvlar orqali biz o'quvchi-yoshlarni hayotiy va harbiy jihatdan tayyor, sadoqatli, jismonan chiniquqan va intellektual salohiyatli shaxslar sifatida kamol toptirishimiz mumkin. Ularni harbiy xizmatga sifatli tayyorlash esa faqat oliy harbiy o'quv yurtlarining emas, balki barcha ta'lim muassasalari, pedagog jamoalar, mahalla va jamiyatning umumiy vazifasi ekanini anglab yetishimiz lozim.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi kunda chaqiriqqa qadar boshlang'ich tayyorgarlik (ChBBT) fanini takomillashtirish, uning nazariy va amaliy asoslarini qayta ko'rib chiqish dolzarb masalalardan biri sifatida kun tartibiga chiqmoqda. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining zamonaviy, intellektual salohiyatga ega shaxsiy tarkibini shakllantirishda ushbu fan muhim o'rin tutadi. So'nggi yillarda olib borilayotgan harbiy islohotlar va ta'lim tizimidagi integratsion yondashuvlar asosida ChBBT fani nafaqat nazariy, balki amaliy tayyorgarlikning ham poydevoriga aylanmoqda [1; 2; 3].

2024–2025-yilgi o'quv yili monitoring ma'lumotlariga ko'ra, chaqiriqqacha yoshdagi o'quvchilarning 71,3 foizi chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik mashg'ulotlarida faol ishtirok etgan bo'lib, ularning 62,7 foizi harbiy-vatanparvarlik bo'yicha asosiy kompetensiyalarni egallagani aniqlangan [4]. Bu esa, fanning samaradorligi ortib borayotganini ko'rsatadi.

Ushbu fanning rivojlanishida bir necha ustuvor yo'nalishlar mavjud:

1. **Tarixiy ongni shakllantirish** – yosh avlodga ota-bobolarimizning jasorati, mustaqillik yo'lidagi kurashlari va harbiy san'atga oid bilimlarini tushuntirish (ishontirish metodi orqali) – bu jarayon yoshlarning ijtimoiy va ruhiy tayyorgarligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi [5].
2. **Tarbiya tizimi** – yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash va mas'uliyat hissini shakllantirish orqali kelajak avlod uchun mustahkam poydevor yaratiladi. 2023-yilda o'tkazilgan sotsiologik tadqiqotlarda respondentlarning 88,5 foizi vatanparvarlik tarbiyasi ChBBT fanining asosiy maqsadlaridan biri ekanini ta'kidlagan [6].
3. **Ta'lim va o'qitish tizimi** – yoshlarni zamonaviy harbiy texnika va strategiyalarga qiziqtirish, ularning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash orqali ularda o'ziga ishonch

uyg'otish va kelajak harbiy xizmatga tayyorlash jarayoniga puxta tayyorlovni ta'minlaydi.

4. **Milliy qadriyatlar asosida harbiy-patriotik ruhni shakllantirish** – bu orqali o'quvchilarda milliy g'urur, jasorat va fidoyilik kabi sifatlar rivojlanadi. Milliy qadriyatlar asosida o'tkazilgan integratsion mashg'ulotlarda ishtirok etgan o'quvchilarning 67,4 foizi harbiy-patriotik bilimlarni chuqur egallagani aniqlangan [7].

Fan tarkibida olib borilayotgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatmoqdaki, chaqiriqqa qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining strategik zaxirasini tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi. Mazkur fanning metodologiyasi Vatan himoyasi, fuqarolik burchi va harbiy xizmatning mazmunini tushuntirishga, shuningdek, o'quvchilarning jismoniy va psixologik jihatdan tayyorlanishiga yo'naltirilgan.

Bundan tashqari, chaqiriqqa qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanining samarali o'tilishi nafaqat harbiy tayyorgarlik darajasini oshiradi, balki yoshlarning siyosiy, ma'naviy va ijtimoiy faolligini kuchaytirishga ham xizmat qiladi. Bu holat o'z navbatida mamlakat xavfsizligi va mudofaa salohiyati kafolatining poydevoriga aylanishi mumkin.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Yuqorida keltirilgan fikr-mulohazalar asosida shuni ta'kidlash mumkin-ki, ushbu maqolada **Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik** fanining maqsad va vazifalari atroflicha yoritilgan. Xususan, fanning yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularni harbiy xizmatga jismoniy va ma'naviy jihatdan tayyorlashdagi o'rni nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Maqola kirish qismida Respublikamizda harbiy kadrlar tayyorlash tizimining bosqichma-bosqich takomillashayotgani, harbiy akademiyalar va turli qo'shin turlari bo'yicha harbiy o'quv yurtlarining faoliyati milliy xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynayotgani alohida ta'kidlangan.

Shuningdek, davlat chegaralarining o'z qo'shinlarimiz tomonidan ishonchli qo'riqlanayotgani, xalqimiz orasida harbiy-vatanparvarlik ruhining yuksalib borayotgani, bu boradagi tarixiy-madaniy merosdan oqilona foydalanilayotgani fanning dolzarbligini yana bir bor isbotlaydi. Xalqning umumiy harbiy ruhini ko'tarish, o'smirlarni jasoratli, matonatli va fidoyi insonlar qilib tarbiyalashda chaqiriqqa qadar harbiy ta'limning o'rni beqiyosdir.

Ushbu maqola, o'z mohiyati bilan, **kelgusida chaqiriqqacha harbiy ta'limni takomillashtirish, uning samaradorligini oshirish va yoshlarimizni har tomonlama tayyorlashga xizmat qiladigan ilmiy-amaliy asos** sifatida qaralishi mumkin. Shu ma'noda, maqola mazmuni ushbu yo'nalishda olib borilayotgan izlanishlar uchun muhim nazariy manba bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 3-noyabrdagi "Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlar tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-414-son Qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-iyundagi "O'zbekistonda jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-3031-son Qarori.
3. Ханкельдиев Ш.Х. Физический статус учащейся молодежи. Монография. - Ташкент. - 2018.

5. Ханкельдиев Ш.Х, Ураимов С.Р. Физический статус допризывной молодежи. - Монография. -Ташкент 2020.
6. Abdullayev, S.R. (2020). Harbiy xizmatga tayyorgarlikda jismoniy tarbiya elementlarining ahamiyati. Navoiy: Navoiy Davlat Pedagogika Instituti nashriyoti. O'quv qo'llanma. Navoiy.
7. Aissa Benhaddad A., Bouix D., Khaled S. Early Hemorheolodic aspects of overstraining in elite athletes // Clin. Hemorheol and Microcirc. - 1999. V 20.
8. Aissa Benhaddad A., BouixD., Khaled S. Early Hemorheolod ifixes of overcrowding in untrained athletes // Klin. Hemorheolahd Microcirc. Germaniya. 1999. V 20.
9. A. Physical Fitness Intervention Program Within a Physical Education Class on Selected Health-Related Fitness Among Secondary School Students// Procedia. - Social and Behavioral Sciencies.- Volume 55, 5.- October, 2012.- P.1104-1112
10. Bart V and. Trainindswissenschaft: Leistund| Trainind| WettKampf-Berlin: SpoRtveRLag.
11. Gavin R. H. Sandercock, Mohammed Alibrahim, Mark Bellamy. Media device ownership and media use: Associations with sedentary time, physical activity and fitness in English youth// Preventive Medicine Reports.-Volume 4.- December 016.- P.
12. Иванов, В.П. (2018). Harbiy xizmatga tayyorgarlikda jismoniy tarbiya metodologiyasi. Moskva: Rossiya davlat universiteti nashriyoti.
13. О.М. Эркабоев. [Жисмоний тарбия ва Чақирувга қадар бошланғич тайёргарлик фанлари бўйича тажриба дастурини тузиш тамойиллари](#). Та'лим фидойилари-2022. № 13. С. 4-8
14. О.М. Эркабоев. [Наука в системе высших школ республики Узбекистан](#). Архивариус. с 24-27
15. E.O. Muhammadjonovich. [Determination of the physical status of secondary school students through sociological research](#). Berlin Studies Transnational Journal of Science and 2022. 1-5

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).